

Verandering van Binnenuit

Zelfbeschikking bevorderen binnen migranten- en vluchtelingengemeenschappen

Inhoudsopgave

Inleiding

1. Zelfbeschikking in migranten- en vluchtelingengemeenschappen

2. Waarom hiermee aan de slag? De meerwaarde van samenwerken met migranten- en vluchtelingenorganisaties

3. Wie doet wat? De rollen van de gemeente, lokale voorzieningen en migranten- en vluchtelingenorganisaties

4. Hoe ga je aan de slag? Stappen en tips voor samenwerking met migranten- en vluchtelingenorganisaties

5. Welke goede voorbeelden zijn er? Drie steden delen hun aanpak

6. Hoe kan de Alliantie Verandering van Binnenuit gemeenten ondersteunen? Informatie over de alliantie

Begrippenlijst

Bronnen

Inleiding

Zelf mogen kiezen met wie je trouwt, of dat je juist gaat scheiden, zelf beslissen hoe je je kleedt of welke opleiding je volgt: voor veel mensen is dit niet vanzelfsprekend. Dit recht op zelfbeschikking wordt geregeld onthouden aan vrouwen, meisjes en LHBT's in Nederland die in meer gesloten en behoudende families en gemeenschappen leven. In sommige orthodox-religieuze gemeenschappen en in migranten- en vluchtelingengemeenschappen hebben sociale controle en groepsdruk grote invloed op individuele levenskeuzes. Openlijk uitkomen als LHBT, gaan scheiden of een huwelijk weigeren kan sociale uitsluiting en soms zelfs geweld als consequentie hebben. Binnen de diverse migrantengemeenschappen is al jaren een beweging gaande om deze ongelijkheid aan de kaak te stellen en het recht op zelfbeschikking te bepleiten. Gemeenten kunnen deze beweging ondersteunen en versterken. In deze handreiking lees je hoe.

Vanuit diverse migranten- en vluchtelingen(zelf)organisaties maken honderden vrouwen en mannen (vaak vrijwilligers) onrecht en taboes in hun eigen achterban bespreekbaar. Zij steunen slachtoffers van geweld en fungeren als intermediair naar de professionele hulpverlening. Deze (informele) organisaties en vrijwilligers kunnen nog meer bereiken als zij (vaker) samenwerken met formele organisaties en de gemeente.

Deze handreiking is vooral bedoeld voor gemeenten die nog niet (veel) samenwerken met migranten- en vluchtelingen(zelf)organisaties, maar kan ook meer ervaren gemeenten nieuwe aanknopingspunten bieden. Centraal staat de rol die gemeenten kunnen spelen om een mentaliteitsverandering in de migranten- en vluchtelingengemeenschappen te ondersteunen en versterken.

Deze handreiking biedt informatie en handvatten voor beleidsontwikkeling, samenwerking en financiering van de activiteiten. Uitgangspunt is hierbij dat de verandering 'van binnenuit', vanuit de gemeenschappen zelf moet komen. Dit garandeert betrokkenheid, effectiviteit en duurzaamheid.

Deze handreiking is geschreven vanuit een alliantie met landelijk werkende migranten- en vluchtelingenorganisaties, en is deels gebaseerd op hun ervaringen. Wij kunnen ons voorstellen dat gemeenten uit deze handreiking ook inspiratie kunnen halen voor samenwerking met organisaties en sleutelpersonen uit orthodox-protestantse, evangelische, Joodse of andere gemeenschappen.

VERANDERING VAN BINNENUIT

Deze handreiking is een publicatie van de Alliantie Verandering van Binnenuit. Deze alliantie wil de veiligheid, gelijkheid en acceptatie van vrouwen en LHBT's bevorderen, specifiek in de diverse migranten- en vluchtelingengemeenschappen in Nederland. Zij werkt nadrukkelijk 'van binnenuit', op basis van de wensen, ideeën en ervaringen met methoden en strategieën van de gemeenschappen en hun organisaties. Deze insteek blijkt ook wetenschappelijk gefundeerd: of mensen hun best doen om mannen en vrouwen gelijk te behandelen en LHBT's niet te discrimineren, hangt sterk af van hoe hun omgeving denkt dat 'het hoort'. Dit soort sociale normen hebben vaak veel invloed op gedrag; soms zelfs meer dan individuele opvattingen (Felten & Taouanza, 2018).

De Alliantie Verandering van Binnenuit bestaat uit het Consortium Zelfbeschikking (van het Inspraakorgaan Turken (IOT), Stichting Kezban, Federatie van Somalische Associaties in Nederland (FSAN), Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders (SMN), Stichting Landelijke Werkgroep Mudawwanah, HTIB (Turkse arbeidersvereniging in Nederland) en Vluchtelingen Organisaties Nederland (VON)), daarnaast Movisie en Doetank Peer. Het werk van de Alliantie wordt mogelijk gemaakt dankzij financiering van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Kijk voor meer informatie op movisie.nl/verandering-binnenuit.

1

Zelfbeschikking in migranten- en vluchtelingengemeenschappen

Het recht op individuele zelfbeschikking staat in een deel van de hechte migranten- of vluchtelingengemeenschappen geregeld onder druk. Traditionele rolpatronen, ongelijkheid tussen vrouwen en mannen en een taboe op seksuele- en genderdiversiteit liggen hieraan ten grondslag. Dit kan gepaard gaan met vormen van dwang en geweld. De afgelopen jaren namen diverse migranten- en vluchtelingenorganisaties verschillende initiatieven om een mentaliteitsverandering op gang te brengen. Maar er is meer tijd en actie nodig om ervoor te zorgen dat ieder individu de ruimte heeft om zelf keuzes te maken over onder meer seksualiteit, relaties en huwelijk. En om problemen als eergerelateerd geweld en huwelijksdwang uit te bannen. Hieronder beschrijven we waar deze problemen met name spelen, hoe deze problemen eruitzien en hoe de migranten- en vluchtelingenorganisaties dit aanpakken.

Diverse gemeenschappen

De diversiteit aan culturele en religieuze achtergronden in Nederland is groot. De verschillen tussen de migrantengemeenschappen onderling zijn eveneens groot, ook als die hetzelfde herkomstland hebben zijn het geen homogene gemeenschappen. Er bestaan grote verschillen qua religieuze denominatie, orthodoxie, levensbeschouwing, herkomstgebied, etniciteit, opleidingsniveau, enz. Daarnaast bestaan er grote verschillen in hoe men denkt over individuele zelfbeschikking.

Een groot deel van de gezinnen met een migratie- of vluchtelingenachtergrond is meer of minder sterk verbonden aan de gemeenschap van migranten met een vergelijkbare achtergrond. Die band biedt hen vertrouwdheid en verbinding met de cultuur en taal van het herkomstland. Het samen beleven van tradities en feesten biedt een thuis en gezelligheid. De gemeenschap werkt voor veel nieuw-

komers als een sociaal vangnet, van waaruit men (financiële) hulp en praktische steun kan krijgen. Een kanttekening hierbij is dat men deze steun vaak alleen krijgt als men zich houdt aan de (ongeschreven) codes van de gemeenschap. Codes over mannelijkheid en vrouwelijkheid en familie-eer, met name de seksuele eer van vrouwen en meisjes, spelen in een deel van de families een belangrijke rol. Hoeveel ruimte deze codes bieden aan de keuze- en bewegingsvrijheid voor meisjes en vrouwen en voor LHBT-s kan verschillen per gemeenschap, per familie en in de tijd. Cultuur is immers niet statisch, normen en opvattingen veranderen in de loop van de tijd. Migranten en vluchtelingen ervaren ook invloed van het nieuwe vaderland. Soms gaan veranderingen langzaam, maar soms ook heel snel. Bijvoorbeeld: de houding jegens migratiehuwelijken en huwelijksdwang is in diverse migrantengemeenschappen in korte tijd veranderd, terwijl dat bij andere groepen weer niet het geval is. Omgekeerd kan het voorkomen dat mensen die nieuw in Nederland zijn en die de codes en omgangsvormen hier nog niet kennen, als houvast teruggrijpen op opvattingen die traditioneler zijn dan die ze in hun land van herkomst aanhingen.

Het recht op zelfbeschikking

Met 'verandering van binnenuit' doelen wij op het bevorderen van de sociale acceptatie van gendergelijkheid en LHBT-acceptatie en het bevorderen van de sociale veiligheid van vrouwen en LHBT's in vluchtelingen- en migrantengemeenschappen. Deze doelen zijn niet vrijblijvend, maar gebaseerd op de mensenrechten en de Nederlandse grondwet. Zelfbeschikking is daarbij een sleutelbegrip:

“Zelfbeschikking is het individuele recht op eigen keuzen en zelfstandigheid. Het is de mogelijkheid om over zichzelf en het eigen lichaam en leven te beslissen. Het kan gezien worden als een element van de persoonlijke vrijheid, en daarmee als een grondslag van de mensenrechten”.¹

¹ Bron: Amnesty International (2015): Uit: De encyclopedie van de mensenrechten.

Daarnaast baseren we ons op Artikel 1 van de Nederlandse grondwet: “Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan”.

Deze handreiking betreft met name bevordering van zelfbeschikking in migranten- en vluchtelingengemeenschappen, maar we beseffen dat een beperking van zelfbeschikking (afwijzing van LHBT, beperkte keuzes met betrekking tot huwelijk en scheiding etc.) ook voorkomt onder mensen met een Nederlandse achtergrond, bijvoorbeeld in orthodox-protestantse kerkgemeenschappen.

Niet zelden gaat het onthouden van het recht op zelfbeschikking gepaard met dwang of zelfs geweld. De overheid heeft tot taak haar burgers daartegen te beschermen. In Nederland is deze taak belegd bij de gemeenten. Zowel het VN-Vrouwenverdrag als het Verdrag van Istanbul verplichten landen tot het aanpakken van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, waarbij het Verdrag van Istanbul ook expliciet noemt dat deze aanpak gendersensitief moet zijn. Deze verdragen zien geweld tegen vrouwen (VN-definitie: geweld dat gepleegd wordt tegen vrouwen omdat zij vrouw zijn en geweld dat vrouwen bovenmatig treft) als een vorm van discriminatie van vrouwen en als mensenrechtenschending.

Dwang en geweld

Huiselijk geweld en kindermishandeling komen in allerlei gezinnen in Nederland en waar ook ter wereld voor. Echter: “Migrantenvrouwen vormen een kwetsbare groep voor partnergeweld. Zij hebben te maken met extra afhankelijkheden (bijvoorbeeld omdat ze de taal niet kundig zijn), daarnaast kunnen traditionele rolpatronen binnen deze populatie sterker aanwezig zijn dan bij

mensen met enkel een Nederlandse achtergrond. Er zijn wel verschillen tussen de eerste en tweede generatie migranten, omdat de tweede generatie migranten vaak een hoger opleidingsniveau hebben en beter geïntegreerd zijn”.

We onderscheiden daarnaast specifieke vormen van huiselijk geweld, die met name kunnen voorkomen in gesloten (migranten- en vluchtelingen-) gemeenschappen. Traditionele en collectieve normen over eer, kuisheid, mannelijkheid en vrouwelijkheid liggen hieraan ten grondslag. Het gaat hier om eergerelateerd geweld, huwelijksdwang, huwelijksgevangenschap en achterlating, maar ook vrouwelijke genitale verminking (meisjes- of vrouwenbesnijdenis).

Deze geweldsvormen (ook wel ‘schadelijke traditionele praktijken’ genoemd) worden gepleegd of gedoogd door de ouders of familie van het slachtoffer, en hebben de instemming van de meerderheid in de gemeenschap. Hierdoor kunnen ze lang voortbestaan en worden ze van generatie op generatie overgedragen (Bakker, 2016). De gevolgen van dit geweld voor slachtoffers zijn vaak ernstig en soms onomkeerbaar. Slachtoffers vinden veelal geen steun of begrip in hun eigen gemeenschap.

LHBT 's in kwetsbare positie

Ongeveer 1 op de 15 mensen is te beschouwen als lesbisch, homo of bi (Felten & Boss, 2017). De schatting is dat 0,58% van de mensen transgender is (Kuyper, 2017), wat neer komt op ongeveer 1 op de 173 mensen.

Hoeveel LHBT's er zijn onder mensen van migranten- en vluchtelingenachtergrond is onduidelijk. Er is enkel onderzoek uit Amsterdam en deze geeft onder andere aan dat 7% van de mannen van Turkse afkomst zichzelf identificeert als homo en 2,9% van de vrouwen zichzelf als lesbisch.

Alleen identificatie zegt niet alles: mensen die zich (ook) aangetrokken voelen tot mensen van gelijk geslacht en/of seks hebben met iemand van gelijk geslacht, identificeren zich lang niet altijd als lesbisch, homo of biseksueel. Ook de behoefte aan coming-out bestaat zeker niet bij iedereen. Bijvoorbeeld: voor verschillende LHBT's met een migratie- of vluchtelingenachtergrond is zelfacceptatie belangrijker dan coming-out.

Onder mensen met een migratie- of vluchtelingenachtergrond bestaat relatief veel afwijzing van LHBT 's: ongeveer driekwart van de ouders van Turkse en Marokkaanse afkomst vindt het problematisch als hun kind zou samenwonen met een partner van dezelfde sekse, terwijl dit bij Nederlanders zonder migratie- of vluchtelingenachtergrond 11% is, aldus het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) (Kuyper, 2016). Echter, vrijwel alle mensen met een migranten- en vluchtelingenafkomst zijn van mening dat homo's en lesbische vrouwen hun eigen leven moeten kunnen leiden zoals zij dat zelf willen (Kuyper, 2016). Het grootste probleem doet zich dus voor als blijkt dat een eigen kind LHBT is.

” Ik denk dat de Turkse gemeenschap inmiddels sterk lijkt op de Nederlanders. (Meer in elk geval dan op de Turken in Anatolië.) In beide bevolkingsgroepen is de meerderheid betrekkelijk tolerant en nemen orthodoxe gelovigen een afwijkende positie in. Het verschil is dat er meer orthodoxe moslims in de Turkse gemeenschap zijn dan orthodoxe christenen onder Nederlanders.

Ahmet Azdural, directeur Inspraak Orgaan Turken

Wanneer LHBT's wel uit de kast komen kunnen zij te maken krijgen met geweld vanuit hun familie die bang is dat de familie-eer wordt aangetast (Felten & Bakker, 2015). Daarnaast worstelen veel LHBT's (in het bijzonder binnen gesloten migranten- en vluchtelingengemeenschappen) met hun zelfacceptatie en het omgaan met hun religie. Onder meer ontmoetingen met andere bi-culturele LHBT's kan die zelfacceptatie verbeteren (Pierik et al, 2015).

Hoge drempel naar de hulpverlening

Hoewel onder gezinnen met een migratieachtergrond vaak relatief grote problemen bestaan, blijkt uit onderzoek van o.a. Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS), dat zij weinig gebruik maken van wijkteams en andere ondersteunende voorzieningen. Dit heeft te maken met onbekendheid, problemen met de taal en cultuurverschillen, maar ook met schaamte en wantrouwen richting professionals (Bellaart, 2017). Wanneer er problemen zijn binnen de familie (dreigende uithuwelijking of angst voor verstoting vanwege homoseksualiteit) is de drempel om hulp te zoeken extra hoog. Bij huiselijk geweld doet men niet vaak aangifte bij de politie, of trekt men deze aangifte sneller in. Mensen hangen de vuile was liever niet buiten en willen verdere versterking van de familieverhoudingen voorkomen. Bij vluchtelingen speelt ook vaak de (onterechte) angst voor verlies van de verblijfsvergunning. Jongeren beseffen niet altijd dat tradities (als een gedwongen huwelijk) schadelijk voor hen kunnen uitpakken. Angst voor sociale uitsluiting of voor (escalatie van) geweld speelt ook mee om hulp en bescherming van instanties in te roepen.

Meer informatie is te vinden in:

- [Factsheet huwelijksdwang](#)
- [Factsheet Kastdeur op een kier](#) (over LHBT)
- [Artikel Wat zijn schadelijke traditionele praktijken?](#)

Werken aan verandering

Om te komen tot een duurzame verandering, met meer zelfbeschikking, werken vele sleutelfiguren (of sleutelpersonen) als voorlichter of dialoogleider, vaak met een (zelf)organisatie, aan een mentaliteitsverandering binnen hun gemeenschappen. Het gaat hierbij om 'verandering van binnenuit': vanuit de gemeenschappen stellen zij de normen en gedrag ter discussie en zo verschuiven deze. Veranderingen kunnen zich ook plotseling en snel voordoen. Zo zien Turkse organisaties dat veel ouders in de Turkse gemeenschap in korte tijd van standpunt veranderden; van voor naar tegen migratiehuwelijken.

Uit wetenschappelijke studies blijkt dat sociale normen binnen gemeenschappen sterk van invloed zijn op gedrag. Dat mensen vrouwen en mannen gelijk behandelen en LHBT's accepteren hangt sterk samen met of zij denken dat dit 'normaal' is binnen hun omgeving. Wanneer mensen denken dat discriminatie van meisjes of LHBT's 'not done' is, doen zij meer hun best om niet te discrimineren. Werken aan veranderende normen binnen hun gemeenschap is dus een effectieve manier om te zorgen dat mensen hun gedrag daadwerkelijk veranderen (Felten & Taouanza, 2018).

Juist omdat culturele waarden geen in beton gegoten geheel vormen, zijn er kansen om veranderingen te bewerkstelligen. Bijvoorbeeld: ouders hebben liever niet dat hun kind homoseksueel is, maar ze willen wel dat hun kind gelukkig wordt. Juist die wens biedt handvatten om verandering tot stand te brengen. Migrantengemeenschappen beschikken bij uitstek over de expertise om te kunnen beoordelen waar kansen liggen voor dialoog en verandering. Zij gaan de dialoog aan waarbij persoonlijke gesprekken plaatsvinden en zij brengen dan de thema's 'dichterbij'. Ze zorgen ervoor dat mensen hun persoonlijke ervaringen durven te delen, dat zij echt geraakt worden en met elkaar gaan meeleven. Hun expertise sluit aan bij wetenschappelijk onderzoek dat laat

zien dat wanneer mensen zich gaan inleven en ‘invoelen’ in iemand, die bijvoorbeeld uitgesloten wordt vanwege LHBT-zijn, dit hun houding positief kan veranderen (Felten & Taouanza, 2018). De huidige beweging van ‘verandering van binnenuit’ kan nog breder en intensiever worden, als meer migranten- en vluchtelingenorganisaties en sleutelfiguren zich hiervoor kunnen inzetten. Gemeenten kunnen deze organisaties en mensen hierin faciliteren en ondersteunen, bijvoorbeeld bij de organisatie van themabijeenkomsten over opvoeding, mensenrechten en discriminatie, en bij de begeleiding van (bemiddelings-) gesprekken over partnerkeuze, seksualiteit of gelijkheid tussen vrouwen en mannen. De inzet van de gemeente kan bijvoorbeeld gekoppeld worden aan het Participatieverklaringstraject, dat valt onder de inburgeringsplicht.

WIST JE DAT...

onderzoek aantoonde dat diverse positieve veranderingen binnen migranten- en vluchtelingengemeenschappen gaande zijn. Onder Turkse en Marokkaanse Nederlanders is de acceptatie van homoseksualiteit op sommige punten verbeterd (Kuyper, 2016). Vrouwen van Turkse en Marokkaanse herkomst volgen vaker dan voorheen hoger onderwijs (Merens en van den Brakel, 2014). Ook zitten meisjes van migrantenafkomst vaker op de havo en het vwo dan voorheen (Dirven et al., 2018). En jonge vrouwen en mannen met een migratieachtergrond krijgen meer autonomie bij het kiezen van een huwelijkspartner (Sterckx, Dagevos, Huijink, van Lisdonk, 2017).

2

Waarom hier mee aan de slag?

De meerwaarde van samenwerken met migranten- en vluchtelingenorganisaties

(Meer) samenwerking tussen gemeenten en migranten- en vluchtelingenorganisaties kan zorgen voor een duurzame verandering en aanpak van problemen rond zelfbeschikking. Ook samenwerking tussen sociale professionals en migranten- en vluchtelingenorganisaties levert hieraan een belangrijke bijdrage. Hieronder zetten we de voordelen van deze samenwerkingen op een rij.

De meerwaarde voor de gemeente

De gemeente heeft belang bij samenwerking met migranten- en vluchtelingenorganisaties om een mentaliteitsverandering binnen de gemeenschappen te bewerkstelligen voor het individuele recht op zelfbeschikking:

- Het sluit aan bij de gedachte van de participatiesamenleving om gemeenschappen zelf de hoofdrol te laten spelen bij hun eigen verandering. Beschouw het als een bewonersinitiatief: bewoners gaan zelf aan de slag om de situatie van henzelf en anderen te verbeteren.

- Gemeenten zijn vanuit de Wmo verantwoordelijk voor de preventie en aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld. Door de samenwerking tussen het sociaal domein en de zelforganisaties te faciliteren, kan zij signalen, hulpvragen en hulpaanbod beter op elkaar afstemmen.
- Eén van de eisen uit het [Verdrag van Istanbul](#) aan de (lokale) overheid is dat in de aanpak van huiselijk geweld wordt samengewerkt met niet-gouvernementele organisaties (Ngo's) en de 'civil society'. Dit betekent dat de overheid activiteiten van maatschappelijke organisaties steunt en financiert.
- Gelijkheid tussen vrouwen en mannen, in vrijheid kunnen leven, zonder dwang en geweld, en de acceptatie van LHBT's past binnen het hanteren van mensenrechten als richting voor lokaal beleid. Lees daar [hier](#) meer over.
- Het levert maatschappelijk rendement op als bij de preventie van maatschappelijke problemen actief wordt samengewerkt met mensen met een migratieachtergrond en hun organisaties. Dit blijkt uit een onderzoek van Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) naar het project de Schilderswijk Moeders (Hamdi, van Kapel en Bellaart, 2017). Daarin worden geïsoleerd levende moeders met een migratieachtergrond, die vaak in stilte lijden, via intermediairs met een vergelijkbare achtergrond, benaderd en naar hulp toegeleid. De maatschappelijke meerwaarde blijkt groot te zijn, niet in de laatste plaats door de kostenbesparing op de lange termijn.
- Migranten- en vluchtelingenorganisaties wijzen hun achterban op de mogelijkheden van professionele hulp en ondersteuning. De drempel naar deze voorzieningen wordt lager, waardoor inzet van zwaardere en daarmee duurdere hulp wellicht kan worden voorkomen.

Het stimuleren van verandering van binnenuit en onderop binnen migranten- en vluchtelingengemeenschappen past bij verschillende beleidsterreinen en verbindt deze aan elkaar:

- Veiligheidsbeleid in het bijzonder beleid gericht op de aanpak van huiselijk geweld.
- Emancipatiebeleid.
- Integratiebeleid.
- LHBTI-emancipatiebeleid (lees daar [hier](#) meer over).
- Diversiteitsbeleid.
- Participatiesamenleving en/ of Wmo-beleid.
- Antidiscriminatiebeleid (lees daar [hier](#) meer over).

De meerwaarde voor lokale organisaties

Samenwerking van de (formele) organisaties in het sociaal domein, (zoals welzijnsorganisaties, wijkteams, jeugdhulp, Veilig Thuis, vrouwenopvang, jeugd- en jongerenwerk) met de migranten- en vluchtelingenorganisaties heeft een belangrijke meerwaarde:

- Door (meer) contact en samenwerking met sleutelfiguren en migranten- en vluchtelingenorganisaties krijgen sociale professionals meer oog voor en kennis over de signalen, vragen en problemen van mensen met een migratie- en vluchtelingenachtergrond en hun manier van presenteren van problemen.
- Professionals krijgen meer deskundigheid en versterken hun culturele sensitiviteit en weten daardoor beter aan te sluiten bij de leefwereld van hun cliënten.
- Sleutelfiguren zullen iemand uit hun gemeenschap makkelijker verwijzen wanneer zij professionals kennen en weten wat ze te bieden hebben. Zij kunnen het wantrouwen naar instellingen bij hun achterban verkleinen en optreden als intermediair. Zij kunnen eventueel meegaan naar een gesprek, als tolk of ondersteuner.
- De instelling kan samen met een migrantenorganisatie een voorlichting geven en het gesprek aangaan met leden van de gemeenschap over een bepaald thema en het hulpaanbod.

- Doordat mensen een gezicht zien, een professional leren kennen, wordt de drempel naar de voorziening lager, waardoor men maatschappelijk kwetsbare mensen met een migratieachtergrond eerder en beter kan bereiken.

De meerwaarde voor migranten- en vluchtelingenorganisaties

Ook voor migranten- en vluchtelingenorganisaties heeft het meerwaarde om samen te werken met formele organisaties in het sociaal domein en de gemeente.

- De vrijwilligers (en soms beroepskrachten) van migranten- en vluchtelingenorganisaties zijn vaak zeer gedreven en betrokken bij hun achterban. Zij willen hen ondersteunen en hun positie verbeteren, maar dat lukt niet zonder de steun van lokale instellingen en de gemeente. Ze hebben de gemeente nodig om hun activiteiten te faciliteren en mee te denken over het beleid t.a.v. zelfbeschikking.
- De vrijwilligers (en soms beroepskrachten) van migranten- en vluchtelingenorganisaties hebben ook baat bij de samenwerking met sociale professionals en organisaties. Sleutelfiguren zijn vaak ook vertrouwenspersoon maar zijn daar niet (voldoende) op toegerust en lopen het risico op overbelasting. Als zij sociale professionals kennen en hen vertrouwen, dan kunnen zij zorgen voor een (warme) overdracht, waardoor deze mensen de juiste steun en begeleiding krijgen en de vrijwilliger niet overbelast raakt.
- Vrijwilligers en migranten- en vluchtelingenorganisaties willen dat de professionele hulp aan hun achterban met problemen rond zelfbeschikking, huiselijk geweld e.d., aansluit bij hun leefwereld en dat deze cultuursensitief is. Door samen te werken leren professionals wat er speelt in de (specifieke) gemeenschappen, kunnen zij hun expertise hierop verbeteren en de kwaliteit van hulpverlening verbeteren. Wat de achterban ten goede komt.

3

Wie doet wat?

De rollen van de gemeente, lokale voorzieningen en migranten- en vluchtelingenorganisaties

Hieronder een schets van de rol die gemeenten, professionele instellingen en migranten- en vluchtelingenorganisaties (kunnen) spelen bij het bevorderen van zelfbeschikking binnen migranten- en vluchtelingengemeenschappen. De rollen van de gemeente worden vervolgens nader uitgewerkt.

De rollen van de gemeente

1. Gemeenten zijn regisseur van de preventie en aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld. Zoals in de vorige paragraaf is beschreven, is een van de eisen uit het Verdrag van Istanbul dat hierbij wordt samengewerkt met niet-gouvernementele organisaties (Ngo's) en de 'civil society'. De gemeente kan als opdrachtgever van regionale en lokale instellingen, zoals Veilig Thuis, sociale wijkteams, Centrum Jeugd en Gezin, welzijnsorganisaties en buurthuizen, ook de samenwerking regisseren tussen deze instellingen en de migranten(zelf)organisaties. Aangezien de meeste Politieteam een of meerdere experts hebben op het gebied van ofwel huiselijk geweld, ofwel eengerelateerd geweld of beide, kan zij ook de politie hierbij betrekken.

” Ik geloof erin dat wij gezamenlijk met diverse organisaties beter en sneller onze doelen kunnen bereiken

Saniye Tezcan, Stichting Kezban

2. Vanuit de participatiegedachte bieden gemeenten facilitering aan burgers en gemeenschappen in hun proces van ‘verandering van binnenuit’ naar emancipatie en participatie. Wanneer migrantenorganisaties themabijeenkomsten organiseren om zelfbeschikking te bevorderen is dit te beschouwen als een bewonersinitiatief om verbetering van de eigen maatschappelijke positie te bewerkstelligen. Dit proces faciliteren met bijvoorbeeld een locatie, past bij verschillende gemeentelijke beleidsterreinen en verbindt deze aan elkaar.
3. Gemeenten kunnen zorgdragen voor de financiering van de organisatie en begeleiding van de themabijeenkomsten en andere activiteiten. Zij kunnen structurele subsidiering bieden voor de migrantenorganisatie, via bijvoorbeeld een vrijwilligers- en onkostenvergoeding, zodat de samenwerking met formele organisaties en de gemeente duurzaam vorm kan krijgen.

De rollen van lokale voorzieningen

1. Vanuit hun maatschappelijke taak kunnen zij lokale migrantenorganisaties ondersteunen bij het uitvoeren van hun (vrijwilligers)werk. Zij kunnen ondersteuning bieden bij het organiseren van themabijeenkomsten, bijv. door een locatie aan te bieden of een subsidieverzoek te schrijven.
2. Zij kunnen een brugfunctie vervullen in het contact met intermediairs en andere sleutelpersonen van migrantenorganisaties. Zij kunnen voorlichting geven tijdens een themabijeenkomst over een specifiek onderwerp en over hun aanbod.

3. Bij problemen rond het recht op zelfbeschikking, bij huiselijk geweld, enz. bieden zij laagdrempelige advies, hulp en ondersteuning aan gezinnen en individuele cliënten met een migratieachtergrond.

De rollen van migranten- en vluchtelingenorganisaties

1. Vrijwilligers (en een enkele beroepskracht), ofwel de sleutelfiguren, die getraind zijn en ervaring hebben in het toepassen van diverse methodieken om groepsbijeenkomsten (of dialoogbijeenkomsten) over de thema's te begeleiden in hun eigen gemeenschap, bieden naast groepsbijeenkomsten ook een luisterend oor en individuele adviezen. Deze sleutelfiguren weten wat er leeft, versterken de empowerment en dragen eraan bij dat traditionele normen (langzaam) verschuiven binnen gemeenschappen.
2. De organisaties kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het verbeteren van de toegankelijkheid van wijkteams, zorg- en hulpverleningsinstellingen, zo blijkt uit onderzoek van KIS (Bellaart, Day en Hamdi, 2017). Sleutelfiguren slechten als intermediair drempels tussen hun gemeenschap en de reguliere instanties. Zij spelen een rol in het vroegtijdig signaleren van vragen en problemen, nemen wantrouwen weg en motiveren mensen om (professionele) hulp te zoeken, waarbij zij kunnen meegaan, tolken en ondersteunen.
2. Zij kunnen een rol spelen in het vergroten van de kennis en inzichten van sociale professionals over de leefwereld en de specifieke vragen en problemen die er leven. Zij kunnen meedenken en hun expertise delen bij de ontwikkeling van hulpverleningsprogramma's door adviesgesprekken met sociale professionals en deskundigheidsbevordering van sociale professionals.

WIST JE DAT...

wanneer migranten- en vluchtelingenorganisaties gevoelig liggende thema's willen bespreken zoals huwelijksdwang, seksuele vrijheid van meisjes of LHBT-zijn, zij dat vaak doen onder een bredere en 'aantrekkelijker' noemer. Zij sluiten aan bij de thema's die leven bij de betreffende doelgroep.

Een paar voorbeelden:

- Tijdens een bijeenkomst voor moeders over opvoeding van pubers komen allerlei aspecten van de puberteit naar voren. Hierbij wordt ook besproken dat net als jongens ook meisjes willen en mogen daten en dat het belangrijk is dat kinderen zelf mogen bepalen met wie ze trouwen.
- Een bijeenkomst over discriminatie met jongeren van migrantenafkomst begint met discriminatie waar de deelnemers zelf ervaring mee hebben (met discriminatie op grond van afkomst en religie). Daarna gaat het over discriminatie op basis van seksuele oriëntatie. Voor de jongeren kan het dan makkelijker zijn om zich in te leven in de situatie van LHBT's en discriminatie van LHBT's af te keuren, net als andere vormen van discriminatie.
- Bij een bijeenkomst over het thema Mensenrechten voor mensen van vluchtelingenafkomst wordt uitgelegd dat vanwege de mensenrechten, landen zich verplichten om vluchtelingen uit oorlogslanden een veilig thuis te bieden. Mensenrechten zijn dus duidelijk in het voordeel van vluchtelingen. Daarna wordt besproken dat mensenrechten ook inhouden: het gelijk behandelen van mannen en vrouwen, recht op vrije partnerkeuze en de rechten van LHBT's.

4

Hoe ga je aan de slag?

Stappen en tips voor samenwerking met migranten- en vluchtelingenorganisaties

Gemeenten kunnen vanuit de verschillende rollen de (hernieuwde) samenwerking zoeken met de organisaties om zelfbeschikking binnen migranten- en vluchtelingengemeenschappen te bevorderen en de samenwerking met formele organisaties te stimuleren. Hieronder beschrijven we deze rollen en geven we bij iedere rol een aantal tips.

Gemeente als regisseur

De gemeente heeft de regierol in de aanpak van huiselijk geweld. Vanuit die regierol spelen de volgende aandachtspunten per fase van de samenwerking.

Stap 1. Interne voorbereiding

- Zorg intern op het niveau van lokaal bestuur voor draagvlak voor de samenwerking met migranten- en vluchtelingenorganisaties. Zorg hierbij voor bestendigheid in beleid en duidelijkheid over en een focus op wat het beleid dient te bereiken.
- Bekijk afhankelijk van de situatie of eerst een bestuurlijk akkoord van het College nodig is, of dat je eerst begint met de inventarisatie en de contacten en dat je de uitkomsten in een later stadium voorlegt aan het College.

ALGEMENE TIPS

- Doe dit niet alleen. Betrek enkele collega-ambtenaren, bij voorkeur van verschillende – hierboven genoemde – beleidsafdelingen – binnen de gemeente bij de uitvoering. Bredere inbedding, meerdere invalshoeken, het maakt de samenwerking minder kwetsbaar en de kansen op borging groter.
 - Betrek migranten- en vluchtelingenorganisaties actief bij de gehele cyclus van ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid, zodat je de expertise en het perspectief van deze inwoners hierin meeneemt. Dit zorgt ook voor draagvlak bij de achterban, bereidheid tot samenwerking en zo maak je gebruik van aanwezige kennis en deskundigheid.
 - Nodig migranten- en vluchtelingenorganisaties actief uit aan tafel, want realiseer je dat veel mensen met een migratieachtergrond de wegen om invloed op beleid uit te oefenen niet kennen.
 - Erken in het hele proces de deskundigheid van de sleutelfiguren en de migranten- en vluchtelingenorganisaties en geef hen een serieuze rol.
 - Investeer in onderling vertrouwen bij de samenwerking met migranten- en vluchtelingenorganisaties. Dit is van cruciaal belang. Samenwerking met migranten- en vluchtelingenorganisaties vraagt om persoonlijk contact.
- Zorg voor voldoende afstemming en verbinding tussen de verschillende beleidsterreinen waar de thematiek van verandering van binnenuit is verbonden: het LHBTI-emancipatiebeleid en de Wmo, aanpak huiselijk geweld. De thema's raken ook aan het integratie-, diversiteits-, participatie- en anti-discriminatiebeleid.

- Maak een overzicht van de vraagstukken rond gendergelijkheid en gender-gerelateerd geweld in de gemeente. Maak gebruik van bestaand cijfermateriaal, zoals cijfers van de GGD, wijkmonitor, Veilig Thuis, politie, enz.
- Naast algemene cijfers van het CBS, verschaft de Buurtmonitor Integratie informatie voor het integratiebeleid van gemeenten. Dit door het ministerie van Sociale Zaken & Werkgelegenheid met ABF-Research ontwikkelde instrument is te vinden op: www.buurtintegratie.nl.

Stap 2. Contact leggen (of contact versterken) met migranten- en vluchtelingenorganisaties

- Zoek contact met de migranten- en vluchtelingenorganisaties, bijvoorbeeld via het eigen netwerk van de gemeente, via de eigen medewerkers. Of via formele netwerken waarin mensen met een migratieachtergrond en/of migranten- en vluchtelingenorganisaties zijn vertegenwoordigd.
- Onderzoek welke organisaties breed vertrouwen hebben onder de bewoners die zij tot hun achterban rekenen. Je kunt hier komen via collega's, raadsleden, via professionals (bijvoorbeeld een wijkagent, buurtwerker of jongerenwerker) en/of een paar niet aan een organisatie gebonden sleutelfiguren of bewoners uit de gemeenschap. Bezoek een aantal activiteiten van een organisatie om te bekijken of de doelgroep (en zo ja welke) hierop afkomt.
- Als dat niet lukt kunnen de partners in de Alliantie Verandering van Binnenuit voor je nagaan of er binnen de gemeente migranten- of vluchtelingenorganisaties actief bezig zijn met het thema zelfbeschikking. Zij kunnen dan wellicht het contact en de verbinding leggen.
- Probeer door met sleutelfiguren of met organisaties zelf in gesprek te gaan, inzicht te krijgen in welke migranten- en vluchtelingenorganisaties al emancipatoir en vanuit gendergelijkheid en mensenrechtenperspectief werken en hier ervaren in zijn. Geef hen het voortouw in het samenwerkingsproces rond verandering van binnenuit.

- Probeer ook zicht te krijgen op de geschiktheid van de zelforganisatie als samenwerkingspartner, kan men omgaan met het spanningsveld wat er kan zijn tussen de eigen achterban en de gemeente en de formele instellingen? Is daarvoor voldoende gezag en overtuiging bij de sleutelpersonen aanwezig en heeft de organisatie een voldoende stabiele basis?
- Start de samenwerking met migrantenorganisaties die graag willen samenwerken en die het vertrouwen hebben van hun achterban en wellicht ook van de 'algemene' organisaties. Blijf wel contact houden met de niet-direct betrokken migrantenorganisaties, en informeer hen over bijvoorbeeld de (geplande) activiteiten. Wellicht haken zij in een later stadium aan.

WIST JE DAT...

Alle migranten- en vluchtelingenorganisaties gebruik kunnen maken van de Toolbox verandering van binnenuit. Hierin vind je wetenschappelijk onderbouwde instrumenten waarmee je de zelfbeschikking binnen de eigen gemeenschap kunt stimuleren.

TIPS

- Begin in de gesprekken met migrantenzelforganisaties niet meteen over problemen als huiselijk of eengerelateerd geweld, maar begin over vraagstukken als opvoeding, gezondheid, of leven in twee culturen.
- Houd rekening met de draaglast en capaciteit van migranten- en vluchtelingenorganisaties: de meeste organisaties zijn volledig afhankelijk van vrijwilligers en soms is een organisatie sterk afhankelijk van één persoon. Voorkom dat deze persoon overvraagd wordt.
- Houd rekening met belemmeringen in de communicatie en taalproblemen, maar ook met de bestuursstijl van migranten- en vluchtelingenorganisaties die anders kan zijn dan een gemeente gewend is.
- Zijn er in je regio geen actieve migranten- en vluchtelingenorganisaties die werken aan thema's als man-vrouw gelijkheid of LHBT-acceptatie? Neem dan contact op met een van de landelijke organisaties van het Consortium Zelfbeschikking (zie [Hoe kan de Alliantie Verandering van Binnenuit gemeenten ondersteunen?](#)) en bespreek met hen welke contacten en mogelijkheden zij zien in je regio.
- Werk je al met lokale migranten- en vluchtelingenorganisaties? Ga na in hoeverre er een koppeling of relatie is tussen een lokale migranten – en vluchtelingenorganisatie en de landelijke organisaties die actief zijn op het terrein van gelijkheid en man-vrouw en LHBT-acceptatie. Stimuleer indien nodig de samenwerking tussen landelijk en lokaal: zo hoeven lokale migranten – en vluchtelingenorganisaties niet opnieuw het wiel uit te vinden.

Stap 3. Betrekken van het sociaal domein/ sociale voorzieningen

De gemeente is opdrachtgever en regisseur van het sociaal domein. Zij kan wijkteams, maatschappelijk werk, jeugdhulp, Veilig Thuis en andere voorzieningen betrekken bij de samenwerking met migranten- en vluchtelingenorganisaties, vanuit hun taak in het bevorderen van zelfbeschikking, de preventie, signalering en aanpak van geweld in huiselijke kring:

- Stel voorwaarden en eisen aan de toegankelijkheid en diversiteitsgevoeligheid van hulporganisaties en instanties. Benadruk dat dit niet vrijblijvend is en duurzaam verankerd moet worden in de reguliere ontwikkeling van het (wijk)team of de organisatie. Op deze manier kunnen migranten- en vluchtelingenorganisaties mensen uit hun achterban met 'een gerust hart' verwijzen naar deze instanties. Zet daarom in op deskundigheidsbevordering in cultuursensitief werken van professionele hulporganisaties (bijvoorbeeld een training diversiteit of terugkerend casuïstiekoverleg, of de e-learning Introductie intercultureel vakmanschap voor sociaal professionals van KIS: movisieacademie.nl/mod/page/view.php?id=4324).
- Zorg ook dat sociale professionals voldoende specifieke deskundigheid hebben over bijvoorbeeld het voorkomen van huwelijksdwang (www.kis.nl/artikel/sociale-professionals-moeten-alert-zijn-op-signalen-huwelijksdwang; 2015), eerge-relateerd geweld en LHBT.
- Dring aan op een divers personeelsbestand bij professionele hulporganisaties waardoor cliënten met een migratieachtergrond zich beter herkennen. Het kan de kwaliteit van hulpverlening verbeteren doordat diverse medewerkers ook meer interculturele kennis en vaardigheden meenemen, zie bijvoorbeeld: www.kis.nl/publicatie/divers-werven-en-selecteren-de-praktijk
- Faciliteer in regelmatig en continu contact tussen sociale professionals en migranten- en vluchtelingenorganisaties en stimuleer onderlinge samenwerking en uitwisseling van kennis.

- Richt bijvoorbeeld een werkgroep in met zowel vertegenwoordigers van 'reguliere' als van migrantenorganisaties. In een startbijeenkomst kunnen dan, na de uitgebreide kennismaking, gezamenlijke droombeelden en doelen worden geformuleerd. Bij de volgende bijeenkomst kun je samen verder nadenken over de samenwerking: wat zijn onze uitgangspunten, randvoorwaarden, afspraken? Houd bij de uitvoering de tips voor ogen die we eerder in dit hoofdstuk gaven.
- Belangrijk in deze samenwerking is de gelijkwaardigheid. Beide partijen hebben wat te winnen bij samenwerking. Uit een actieonderzoek van Ponzoni (2016) komt naar voren dat sociale professionals migrantenorganisaties soms alleen zien als 'leveranciers' van een meer diverse cliëntengroep, maar onderkennen nog niet altijd dat de medewerkers van de migrantenorganisaties zelf ook expertise hebben op specifieke problematiek en intercultureel werken. Ga ervan uit dat er wederzijds veel te leren is. Gelijkwaardigheid tussen professionele hulporganisaties en migranten- en vluchtelingenorganisaties is cruciaal voor het slagen van de samenwerking (Haterd, Poll, Felten, Vos & Bellaart, 2010; Koçak & Jonkman, 2016).

TIP

- Contact kun je faciliteren door wederzijdse 'stages' en/of themabijeenkomsten. Zo creëer je commitment en investeer je van beide kanten in samenwerking en krijgen sociale professionals meer oog voor de problematiek van mensen met een migratie- en vluchtelingenachtergrond en voor hun manier van presenteren van problemen. Hun deskundigheid en culturele sensitiviteit wordt zo ook versterkt. Anderzijds zullen sleutelfiguren iemand uit hun gemeenschap makkelijker verwijzen wanneer zij die professionals kennen en weten wat zij te bieden hebben

Stap 4. Organiseren samenwerkingsbijeenkomsten

- Organiseer een startbijeenkomst met alle migranten- en vluchtelingenorganisaties en eventueel de lokale sociale voorzieningen (of met allebei vanaf een tweede bijeenkomst).
- Neem de rol van onafhankelijk regisseur van het samenwerkingsverband van migrantenorganisaties en lokale sociale voorzieningen, om ervoor te zorgen dat de samenwerking op gang komt en de belangen van alle partijen worden verenigd.
- Stel eventueel een onafhankelijke gespreksleider of voorzitter aan die de gesprekken faciliteert.
- Begin met een gesprek over een concreet maatschappelijk probleem, zoals bijvoorbeeld huiselijk geweld of huwelijksdwang, en stel vervolgens de vraag wat de migrantenorganisaties en de professionals (kunnen) doen om dat probleem het hoofd te bieden.
- Stel een gezamenlijke definitie op van het probleem waarmee men aan de slag gaat. Wat vinden we maatschappelijk ongewenst en wat wordt de doelstelling van de samenwerking? Daarna pas over de methode praten.
- Laat bij het benaderen van de doelgroep de migrantenorganisatie(s) leidend zijn. Maak met hen een programma, waar het bestuur van de organisatie(s) zich achter kan stellen.
- Kies eventueel voor een bepaalde samenwerkingsvorm. Verschillende vormen zijn mogelijk, elk met zijn voor- en nadelen.

Gemeente als facilitator

Verandering van binnenuit kan door de gemeente gefaciliteerd worden. Belangrijk is om hierbij op het volgende te letten:

- Geef aan wat de gemeente kan betekenen; wees duidelijk over de rol van de gemeente. Bespreek wat de mogelijkheden zijn, bijvoorbeeld:
 - Regie in samenwerking met lokale voorzieningen in sociaal domein.

- (Project-)subsidie verlenen.
- Gratis beschikbaar stellen van een ruimte in bijvoorbeeld het gemeentehuis, of een buurtcentrum.
- Zorg er samen voor dat er een duidelijke afbakening van taken, rollen en verantwoordelijkheden is. Zorg ervoor dat migranten- en vluchtelingenorganisaties geen taken gaan uitvoeren waarvoor niet de vereiste deskundigheid of capaciteit bij hen aanwezig is. Dat geldt eveneens voor de lokale sociale voorzieningen. Leg taken en rollen vast en communiceer hierover ook mondeling. Zo voorkom je misverstanden.
- Bezoek een of meer themabijeenkomsten van de organisaties voor hun achterban, daarmee laat je zien dat de gemeente oog heeft voor de gemeenschap en belang hecht aan een veilige en emancipatoire leefomgeving voor al haar inwoners. En het is vaak leerzaam, dus het draagt bij aan je inzicht in de gemeenschap en de problemen die daar spelen.

TIPS

- Stimuleer dat sociale professionals aanwezig zijn bij voorlichtings- en dialoogbijeenkomsten voor de gemeenschappen, bijvoorbeeld van jeugdwerk en/of jongerenclubs, en dat zij vertellen over de steun of hulp die zij kunnen bieden. Of alleen om te luisteren. Het is leerzaam, werkt drempelverlagend en wekt vertrouwen.
- Stimuleer dat andersom wijkteams, Maatschappelijk werk, CJG of Veilig Thuis mensen uit migrantengemeenschappen of – organisaties uitnodigen voor een kennismakingsbezoek.
- Zorg voor goede ondersteuning van de vrijwilligers, bijvoorbeeld in de vorm van deskundigheidsbevordering (ook over de sociale kaart), of coaching bij hun functie als intermediair of gespreksleider. Wellicht kan een welzijnsorganisatie hierin een rol vervullen?

Gemeente als financier

De gemeente heeft een belangrijke rol bij het zorgen voor financiële zekerheid voor migranten- en vluchtelingenorganisaties om de verandering van binnen-uit mogelijk te maken. Denk hierbij aan het volgende:

- Zorg voor voldoende laagdrempelige subsidiemogelijkheden die langer lopen voor de activiteiten van de migranten- en vluchtelingenorganisaties, als typische 'voor en door-organisaties'.
- Geef duidelijke informatie over de subsidiemogelijkheden en -voorwaarden en adviseer migranten- en vluchtelingenorganisaties hierover.
- Waak ervoor dat de inzet en het idealisme van migranten- en vluchtelingenorganisaties niet verloren gaan door te veel administratieve verplichtingen bij subsidies.
- Biedt eventueel ondersteuning aan bij het aanvragen en verantwoorden van subsidies.
- Zorg voor een vrijwilligers- en onkostenvergoeding voor de gespreksleiders en intermediairs, als vorm van erkenning voor hun werk en expertise.
- Realiseer je dat het gaat om veranderingen die tijd kosten. Kortstondige projecten leveren geen duurzame resultaten op.

TIPS

- Beschouw de activiteiten vanuit migranten- en vluchtelingenorganisaties als 'burgerinitiatief'; en zorg dat zij ook in aanmerking komen voor 'burgerinitiatief'-subsidies.
- Bij de verantwoording van de subsidie organisaties erop wijzen dat zij in de verslaglegging ook gebruik kunnen maken van aankondigingsposters, foto's en verhalen.

PAS OP! TIPS OM VALKUILEN TE VERMIJDEN:

- Probeer niet om verandering binnen migranten- en vluchtelingen gemeenschappen te forceren of af te dwingen. Organiseer bijvoorbeeld geen campagnes die zonder de doelgroep zelf zijn ontwikkeld. Dit kan juist veel weerstand oproepen en averechts werken.
- Biedt migranten- en vluchtelingenorganisaties geen korte en tijdelijke projectsubsidies met onrealistische doelstellingen zoals 'acceptatie van LHBT's' of 'gelijkheid man-vrouw'. Deze processen kosten veel tijd en kunnen niet in een projectperiode van een half jaar bereikt worden.
- Geef samenwerking met migranten- en vluchtelingenorganisaties niet te formeel en zakelijk vorm. Vermijd dus zaken als veel mailen, het formele vergadercircuit met lange vergaderstukken en ingewikkelde aanvraagprocedures voor subsidies en uitgebreide verantwoording van subsidies.
- Beschouw migranten- en vluchtelingenorganisaties niet alleen als uitvoeringsorganisaties, maar laat hen juist meedenken bij de ontwikkeling van beleid.
- Ga er niet vanuit dat migranten- en vluchtelingenorganisaties allemaal hetzelfde willen of dat binnen dezelfde groep (bijvoorbeeld Turkse Nederlanders, Eritrese Nederlanders etc.) geen verschillen bestaan. Binnen een etnische groep zijn er vaak zeer grote verschillen. Niet alleen-zijn er verschillende culturele en religieuze groepen (of soms 'stammen') maar ook wordt binnen groepen soms zeer verschillend gedacht over zaken als LHBT en vrouwenrechten.
- Frame gelijkheid tussen vrouwen en acceptatie van LHBT's niet als 'typisch Nederlands'. Allereerst klopt dat niet: vele landen en culturen hebben immers de waarde (gekend) van gelijkheid tussen vrouw en man en acceptatie van seksuele- en genderdiversiteit. Daarnaast is het strategisch onhandig: mensen die zichzelf niet zien als 'typisch Nederlands' kunnen daardoor het idee krijgen dat gelijkheid tussen vrouwen en mannen en LHBT-acceptatie

niet bij hen past. Belangrijk is juist dat mensen van migranten- of vluchtelingenafkomst juist het gevoel krijgen dat het bij hun cultuur en hun waarden past om respectvol om te gaan met LHBT's en gelijkheid tussen vrouwen en mannen te bevorderen. Het kan daarom helpen als mensen uit eigen kring zich durven uit te spreken voor man-vrouw gelijkheid en voor acceptatie van LHBT's.

- 'Baat het niet, dan schaadt het niet', gaat niet op wanneer het gaat om het bevorderen van zelfbeschikking en verminderen van discriminatie van vrouwen en LHBT's. Sommige aanpakken kunnen averechts werken. Bijvoorbeeld een discussie of een debat met stellingen over de rechten van vrouwen en LHBT's kan verkeerd uitpakken. De deelnemers kunnen door een negatief debat de indruk krijgen dat veel mensen uit hun gemeenschap tegen gelijkheid tussen vrouw en man of tegen LHBT's zijn. Dat kan ervoor zorgen dat zij juist nog negatiever worden over gelijkheid tussen vrouw en man of over LHBT's. Ben je benieuwd naar 'wat werkt' (en wat niet)? Check de [toolbox verandering van binnenuit](#)

Wat gebeurt er op een bijeenkomst van een migranten- en vluchtelingenorganisatie waarin het bevorderen van zelfbeschikking centraal staat als doel? Dit is heel verschillend. Een paar voorbeelden zijn:

- Info over mensenrechten en het gesprek over wat dit betekent in de praktijk.
- Dialogen of socratische gespreksvoering; diepgaande gesprekken waarin gevoelens en visies worden uitgewisseld.
- Het bekijken van filmpjes met ervaringsverhalen van slachtoffers van eengerelateerd geweld, huiselijk geweld, huwelijksdwang, etc. Of een spreker die vertelt over zijn of haar eigen ervaring.
- Iemand die LHBT is komt praten voor de groep of samen een filmpje bekijken van een LHBT-persoon waarin deze vertelt over de eigen ervaring.
- Delen van persoonlijke ervaringen tussen deelnemers; bijvoorbeeld een vrouwengroep die samen in gesprek gaat over huiselijk geweld.
- Uitleg over wat huiselijk geweld, eengerelateerd geweld, huwelijksdwang etc. is, waarom dit niet oké is, en wat de schadelijke gevolgen zijn.
- Uitleg over waar je hulp kan krijgen als je te maken hebt met huiselijk geweld, eengerelateerd geweld, huwelijksdwang etc.

5

Welke goede voorbeelden zijn er?

Drie steden delen hun aanpak

Verschillende gemeenten stimuleren al de verandering van binnenuit van migranten- en vluchtelingengemeenschappen richting meer zelfbeschikking. Hieronder drie inspirerende voorbeelden van gemeenten, waaronder de twee grootste steden van Nederland. We realiseren ons dat voor kleinere gemeenten de situatie soms heel anders kan zijn, maar verwachten dat deze 'good practices' je wel voldoende aanknopingspunten bieden voor de aanpak in je eigen gemeente.

Rotterdam

Vanaf 2015 heeft de gemeente Rotterdam, binnen haar Actieprogramma Aanpak Kindermishandeling en Huiselijk Geweld, een actielijn 'Schadelijke Traditionele Praktijken' opgenomen. De hulpverlening bij bijvoorbeeld eegerelateerd geweld verliep door de complexe aard van de problematiek en het gebrek aan deskundigheid niet altijd goed. Een paar cases kwamen in de publiciteit en daarmee stond het onderwerp opeens hoog op de politieke agenda. Duidelijk werd dat de gemeente deze problemen in gesloten gemeenschappen wil voorkomen, en dat hiervoor een specifieke aanpak nodig is.

In een klankbordgroep zetten de betrokken professionals, maatschappelijke organisaties, vrijwilligers en ervaringsdeskundigen een gezamenlijk beleid, doelen en een koers uit. Hierbij was veel ruimte voor (eigen) verhalen uit de gemeenschappen.

Een van de doelen was preventie: bijvoorbeeld een theaterstuk en een lespakket voor jongeren, maar ook een traject met religieuze leiders om huwelijkse gevangenschap te voorkomen. Een expertgroep bestaande uit een mix van informele en formele organisaties, evalueerde voortdurend het beleid en de acties. Ook riep de gemeente een juridische werkgroep in het leven om meer te kunnen halen uit wet- en regelgeving.

De gemeente Rotterdam acht het echt samenwerken met (sleutelpersonen en ervaringsdeskundigen uit) de gemeenschappen zelf als essentieel voor het slagen van de actielijn. Zij organiseren en begeleiden vele bijeenkomsten om de 'schadelijke praktijken' bespreekbaar te maken: in moskeeën, ouderkamers, buurtcentra, vrouwenorganisaties. Een financiële vergoeding voor deze vrijwilligers ziet de gemeente Rotterdam als vanzelfsprekend, als blijk van erkenning van hun inzet en knowhow.

De gemeente heeft veel geïnvesteerd in communicatie en deskundigheidsbevordering van professionals en vrijwilligers via conferenties, informatiebladen, websites en gesprekken.

De beleidsambtenaren die dit proces hebben begeleid kregen van hun gemeente/bestuur de ruimte om creatief en flexibel te zijn, om te experimenteren en nieuwe verbindingen met mensen en organisaties te maken. Zo zijn in Rotterdam bijvoorbeeld de 'wijkconciërges', beheerders vanuit de woningcorporaties, opgeleid tot sleutelpersoon om 'verborgen vrouwen' te signaleren en de weg te wijzen naar hulp.

Het programma is eind 2018 afgelopen, maar in het nieuwe coalitieakkoord staat dat de gemeente Rotterdam voortrekker blijft bij de aanpak van 'schadelijke traditionele praktijken'. De aanpak is in Rotterdam inmiddels structureel geworden.

Amsterdam

In de gemeente Amsterdam past het stimuleren van verandering van binnen-uit goed bij de visie van de gemeente. Amsterdam heeft net als veel andere gemeenten geen doelgroepenbeleid, maar kiest ervoor om gebiedsgericht te werken aan preventie, waarbij gekeken wordt naar de samenstelling van een gebied qua risicogroepen, risicofactoren en de kansen in een wijk voor preventie op maat. In ieder stadsdeel is een preventiemedewerker die in dat gebied vorm geeft aan de preventieve aanpak van huiselijk geweld, kindermishandeling en de verschillende geweldsvormen. Amsterdam werkt daarbij samen met migranten- en vrouwenorganisaties, waaronder Stichting Kezban².

De preventiemedewerkers gaan in de buurt op zoek welke problemen er spelen en wat de inwoners nodig hebben. Ze leggen netwerken aan en benutten die en ze brengen formele en informele organisaties met elkaar in contact. Om alle groepen te bereiken bij het organiseren van bijeenkomsten over bijvoorbeeld eerge relateerd geweld of huwelijksdwang, betrekken de preventiemedewerkers verschillende gemeenschappen en sleutelpersonen. Ook zet de gemeente medewerkers in van Stichting Kezban in, dit is een organisatie met jarenlange expertise in het organiseren van dialoogbijeenkomsten en het op-leiden van gespreksleiders.

Zij gaan samen na hoe zij de verschillende gemeenschappen het beste kunnen bereiken. Zij sluiten aan bij de wensen en eigen initiatieven en bijeenkomsten van bewoners. Door specifieke 'peer educators' in te zetten, dialoogleiders uit de eigen gemeenschap, bereiken zij via dialoogbijeenkomsten op kleine schaal verschillende groepen mensen. Eventueel geeft een professional, bijvoorbeeld van Veilig Thuis, een voorlichting over een bepaald probleem en het hulpaanbod.

² Stichting Kezban is een van de partners in het Consortium Zelfbeschikking, onderdeel van de Alliantie Verandering van Binnenuit. De stichting werkt in verschillende Nederlandse gemeenten.

De Amsterdamse preventiemedewerkers en Stichting Kezban zoeken en creëren dus kansen om taboeonderwerpen bespreekbaar te maken, zodat de drempel lager wordt om hulp te zoeken of melding te maken. En natuurlijk om het denken over huiselijk geweld te beïnvloeden, geweld te herkennen en mensen te empoweren. Doordat zij kunnen aansluiten bij de lokale behoefte en meedeinen met wat er al lukt en mogelijk is, bereiken zij veel mensen. De les is dat het niet werkt om eerst een plan te maken, dat netjes af te werken om uiteindelijk tot die voorlichting te komen die je had gepland. De tip is om vooral dat te benutten waar lokale organisaties en burgers zelf energie voor hebben en daarop mee te liften. In de stadsdelen zijn er bijvoorbeeld actieve informele partijen die een belangrijke partner zijn van formele partijen in de ondersteuning aan kwetsbare gezinnen. Dat is heel waardevol bij de preventie van huiselijk geweld.

Op de lange termijn is het belang merkbaar van het bespreekbaar maken van huiselijk geweld en kindermishandeling. Mensen kaarten eerder het geweld aan en durven eerder hulp te vragen. In Amsterdam zijn nu meerdere dialoogleiders over huiselijk geweld en andere taboes. Zij verdienen goede ondersteuning met intervisie en dergelijke, want begeleiding van de vrijwilligers is en blijft nodig voor duurzame inzet van dialoogleiders. Door een goede samenwerking op te bouwen tussen vrouwen- en migrantenorganisaties, hulpverleningsinstellingen en de gemeente kunnen zij taboeonderwerpen blijvend bespreekbaar maken.

Nijmegen

De gemeente Nijmegen constateerde in 2016 dat initiatieven ‘van buitenaf’ om LHBT-discriminatie tegen te gaan niet aansloten bij de doelgroepen onder de migranten- en vluchtelingengemeenschappen. In 2017 organiseerde een adviescommissie daarom een werkconferentie over het bespreekbaar maken van LHBT binnen migrantengemeenschappen. Hiervoor werden gericht mensen uit de migrantennetwerken uitgenodigd en bewust werden er géén autochtone personen of organisaties toegelaten. Ook de leden van de adviescommissie LHBT-beleid niet die de werkconferentie financieel ondersteunde. Deze strategie was om in een besloten en beschermde omgeving met elkaar de LHBT-problematiek binnen de migrantengemeenschappen te bespreken. De enige ambtenaar was de secretaris van de adviescommissie LHBT-beleid, die namens de wethouder een welkomstwoord uitsprak.

Centraal programmaonderdeel was de voorstelling ‘Gaia, een moeder’ van theater AanZ. ‘Gaia’ handelt over de liefde van een moeder, met een migratieachtergrond, voor haar homoseksuele zoon. De voorstelling werd afgesloten met een nabespreking. Daaruit bleek duidelijk dat de aanwezigen de dilemma’s van Gaia herkenden. Onder begeleiding van een gespreksleider ontstond zich een levendig gesprek over de invalshoeken van de verschillende posities: de vader, de zus, de moeder en de homoseksuele jongen zelf. Na een informeel deel met een buffet kwamen ervaringsdeskundigen en hulpverleners met een moslim- en LHBT-achtergrond aan het woord, waaronder een medewerker vanuit Stichting Maruf. Deze landelijke organisatie werkt aan de empowerment van LHBT’s met een moslim-achtergrond. Met de deelnemers werden verschillende thema’s uitgediept.

De bijeenkomst was succesvol. Het delen van inzichten en ervaringen bleek van belang om elkaar te kunnen aanspreken als dat nodig is. Het bracht veranderingsgezinde krachten binnen de gemeenschappen in beeld en leidde tot een advies aan de gemeente. Daarin werd gepleit voor meer lotgenotencontact voor ouders, voor het stimuleren en ondersteunen van moeders en het aanspreken van vaders. Ook voor bi-culturele LHBT's zelf werd gepleit voor een lotgenotencontact. Daarnaast was het advies om de sociale kaart aan te vullen met een anonieme telefoonlijn en vertrouwenspersonen voor bi-culturele LHBT's. Een tweede resultaat was dat de gemeenschappen kennis maakten met het landelijk netwerk van hulpverlening door en voor moslim-LHBT's, zodat men weet waar men terecht kan of iemand naar kan verwijzen.

Van belang in de opzet van deze bijeenkomst was de afwezigheid van ambtenaren en van vertegenwoordigers van de autochtone Nederlandse LHBT-gemeenschap. Het was een gesprek in 'eigen kring' zonder interventies, vragen of goed bedoelde raad van buitenaf. Het bood een goede basis voor vervolgstappen.

” De aanpak van het Inspraak Orgaan Turken in de bijeenkomsten richt zich op vaderschap en moederschap. Hoe voeden we onze kinderen op en welke waarden geven we mee? We merken dat dat resultaat oplevert. Met de stelling “Homoseksuele mannen en lesbische vrouwen moeten hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen” was in 2011, 54 procent van de Turken het eens en in 2015 66 procent³. Maar mensen hebben er nog wel veel moeite mee als het om hun eigen kinderen gaat. We willen een veilige omgeving creëren zodat mensen open kunnen praten en luisteren. Maar, één keer praten over een taboeonderwerp is niet voldoende. Met lokale organisaties zorgen wij daarom voor een serie van drie bijeenkomsten.

Ahmet Azdural, Inspraak Orgaan Turken (IOT)

3 Integratie in zicht, p. 234

6

Hoe kan de Alliantie Verandering van Binnenuit gemeenten ondersteunen? **Informatie over de alliantie**

De Alliantie Verandering van Binnenuit heeft tot doel veiligheid, gelijkheid en acceptatie van vrouwen en LHBT's. Deze alliantie bestaat uit verschillende partijen en kan je adviseren bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid gericht op meer zelfbeschikking binnen migranten- en vluchtelingengemeenschappen.

Partijen binnen de Alliantie Verandering van Binnenuit

1. Het Consortium Zelfbeschikking. Dit is een samenwerkingsverband van zeven migranten- en vluchtelingenorganisaties:
 - IOT: Inspraak Orgaan Turken
 - SMN: Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders
 - VON: Vluchtelingen Organisaties Nederland
 - Stichting Kezban
 - Landelijke Werkgroep Mudawwanah
 - FSAN: Federatie Somalische Associaties in Nederland
 - HTIB: Turkse Arbeidsvereniging

Deze organisaties hebben veel expertise in het bevorderen van man-vrouw gelijkheid, van LHBT-acceptatie en het ter discussie stellen van gender-gerelateerd geweld. Een aantal van deze organisaties werkt, als koepelorganisatie, daarin nauw samen met lokale migranten- en vluchtelingenorganisaties door het hele land.

2. Movisie is hét landelijk kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken. Samen met de praktijk ontwikkelt Movisie kennis over wat echt goed werkt en past die kennis toe.
3. Doetank Peer, een stichting die idealisten een platform biedt waarbinnen ze hun acties kunnen doen voor een gelijke wereld.

Wat doet de Alliantie?

De Alliantie Verandering van Binnenuit richt zich specifiek op de diverse migranten- en vluchtelingengemeenschappen in de Nederlandse multiculturele samenleving. Zij werkt niet ‘van bovenaf’ maar ‘van binnenuit’: kenmerkend voor onze werkwijze is een inclusieve benadering die groepen niet behandelt als passieve ontvangers, maar als actieve participanten in een veranderingsproces.

Met subsidie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, is de Alliantie vijf jaar lang – in de periode 2018 tot en met 2023 – aan de slag met onder meer:

1. De organisatie van 700 bijeenkomsten binnen migranten- en vluchtelingengemeenschappen.
2. Kennisuitwisseling tussen en kennisbevordering van migranten- en vluchtelingenorganisaties, gespreksleiders en andere sleutelfiguren.
3. Het overdraagbaar maken van de methodieken die de migranten- en vluchtelingenorganisaties gebruiken tijdens de bijeenkomsten.
4. Deskundigheidsbevordering van sociale professionals om – in samenwerking met de zelforganisaties – problemen rond veiligheid en ongelijkheid in de migrantengemeenschappen te signaleren en om slachtoffers te begeleiden.
5. Advisering aan gemeenten over hoe zij verandering in de gemeenschappen in hun regio kunnen faciliteren. Deze handreiking is een onderdeel hiervan. Daarnaast biedt de Alliantie advies op maat en Masterclasses (zie hieronder).
6. Het organiseren van in het oog springende activiteiten om aandacht te vragen voor de activiteiten en de thema’s van de Alliantie.

Meer info:

www.movisie.nl/artikel/nieuwe-alliantie-emancipatie-migranten-vluchtelingengemeenschappen

” Met de alliantie hebben we een breed platform. Dat is ook de kracht ervan, dat wij heel veel organisaties en veel groepen bereiken. Daarmee krijg je een soort sneeuwbaaleffect: dat het onderwerp zelfbeschikking gewoon op de kaart staat, dat het openlijk besproken kan worden. Dat je barrières doorbreekt. Ik denk dat dat de kracht is van de alliantie.

Joke Verkuijlen, stichting landelijke werkgroep Mudawwanah

Wat kan de Alliantie voor jouw gemeente doen?

- We geven advies op maat over hoe je in de gemeente verandering van binnenuit kunt stimuleren. Movisie en een (of meerdere) van de leden van het consortium zelfbeschikking denken graag mee over hoe je aan de slag kunt met het ondersteunen en faciliteren van verandering van binnenuit. Neem contact op met Hilde Bakker: h.bakker@movisie.nl.
- We delen kennis en reiken kennis aan lokale migranten- en vluchtelingenorganisaties aan over hoe zelfbeschikking binnen migranten- en vluchtelingengemeenschappen te bevorderen. Migranten- en vluchtelingenorganisaties kunnen gebruik maken van de [toolbox verandering van binnenuit](#). We kunnen ook op maat advies geven, bijvoorbeeld door (een van de) alliantiepartners aan de lokale organisaties. De alliantiepartners delen hun jarenlange ervaring met het organiseren van themabijeenkomsten graag met lokale organisaties die hierin nog zoekende zijn. Eventueel kunnen we kennis over methodieken delen, samen nieuwe methodieken ontwikkelen of gespreksleiders hierin trainen.
- We denken mee over lokale samenwerkingspartners: we gaan na of er binnen je gemeente sleutelfiguren, migranten- of vluchtelingenorganisaties zijn die zich bezighouden met zelfbeschikking. De Alliantie kan zorgen voor het contact en voor ondersteuning via een eventuele verbinding of samenwerking met de landelijk werkende (koepel)organisaties in de Alliantie.
- We bieden (gratis) kenniskringen en Masterclasses aan voor ambtenaren die al (enige) ervaring hebben in het werken met migranten- en vluchtelingenorganisaties bij 'verandering van binnenuit'.

” Ik hoop dat we in ieder geval gaan bereiken dat we op een open manier zaken kunnen bespreken, dat mensen zich ook veilig voelen. En dat op een gegeven moment mensen het niet erg vinden om het bespreekbaar te maken, dat het een soort olievlekwerking heeft naar anderen toe.

Bouchra Dibi, Samenwerkingsverband Marokkaanse Nederlanders

Begrippenlijst

Achterlating: Bij achterlating wordt iemand onder dwang teruggestuurd naar het buitenland of daar achtergelaten. Dit gebeurt vaak na een vakantie. Het initiatief is van de echtgenoot, ouders of andere familie. Het paspoort en de verblijfsvergunning worden afgenomen om terugkeer naar Nederland te verhinderen.

Eergerelateerd geweld: geweld dat mensen plegen vanwege traditionele opvattingen over eer, over man/vrouw en seksualiteit in een familie of gemeenschap. Eergerelateerd geweld is de overkoepelende term voor alle vormen van dwang, psychisch en fysiek geweld ter bescherming en herstel van de familie-er tegen de 'eerschender'. Er zijn verschillende vormen van eergerelateerd geweld. Denk aan eermoord, trotsmoord, (gedwongen) zelfmoord, verstoting, seksueel misbruik, mishandeling, opsluiting, genezingsrituelen en bezweringen.

Gender: bij gender gaat het niet om biologische verschillen, maar om de maatschappelijke interpretatie van mannelijke en vrouwelijke rollen. Genderrollen zijn historisch gegroeid, cultureel bepaald en afhankelijk van een specifieke sociaaleconomische, politieke en culturele context. Ze worden beïnvloed door leeftijd, klasse en etniciteit, maar ook door religie en seksuele geaardheid. Gender is niet hetzelfde als 'seks'. Seks verwijst naar de biologische en fysieke eigenschappen van vrouwen en mannen. Bij zowel gender als seks is er sprake van een doorlopende lijn met veel variaties: man, vrouw, transgender en interseks. Dat geldt ook voor seksuele oriëntatie: lesbisch, homoseksueel, biseksueel, hetero, asexueel.

Gendergelijkheid: gelijkheid tussen vrouwen en mannen.

Genderidentiteit: gevoel dat je hebt over je gender. Je kunt je een man voelen, een vrouw, iets ertussenin of beide.

Gendergerelateerd geweld: geweld dat iemand meemaakt vanwege diens sekse, genderidentiteit, genderexpressie. Ook mannen, jongens en transgenders kunnen het slachtoffer worden van geweld omwille van hun geslacht, gender of genderexpressie. Vrouwen zijn echter de grootste groep slachtoffers van gender gerelateerd geweld. Zij worden disproportioneel vaak het slachtoffer van geweld enkel en alleen omdat ze vrouw zijn.

Vormen van gendergerelateerd geweld zijn onder meer:

- Seksueel geweld
- Partnergeweld
- Eergerelateerd geweld
- Huwelijksdwang
- Huwelijksgevangenschap
- Vrouwelijke genitale verminking ofwel 'meisjesbesnijdenis'
- 'Verborgene vrouwen': vrouwen die door hun echtgenoot gedwongen geïsoleerd leven; bijvoorbeeld nooit naar buiten mogen en nauwelijks contacten hebben met anderen.

Huiselijk geweld: Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke kring of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. De dader kan ook een huisvriend zijn. Het woord 'huiselijk' verwijst naar de relatie tussen de pleger en het slachtoffer. Denk bijvoorbeeld aan een (ex-)partner en gezins- en

familieleden. Dit wordt ook wel 'geweld in afhankelijkheidsrelaties' genoemd. Dat geweld kan fysiek, seksueel en psychisch van aard zijn.

Huwelijksdwang: het dwingen van een meisje/vrouw of een jongen/man tot een huwelijk, door ouders, familie of gemeenschap. Het is een huwelijk waarbij een of beide huwelijkspartner(s) geen zeggenschap heeft/hebben over de sluiting van de huwelijkse verbintenis. Hij/zij stemt dan ook niet in met het huwelijk.

Huwelijkse gevangenschap: betekent dat vrouwen tegen hun wil gedwongen worden om getrouwd te blijven in een (religieus) huwelijk. Van huwelijkse gevangenschap is sprake wanneer iemand het niet voor elkaar krijgt om zijn of haar (religieuze) huwelijk te ontbinden. Dit kan verschillende redenen hebben: als gevolg van dwingende regels van het geloof, van het land van herkomst of het land van de partner.

LHBT: Afkorting voor Lesbisch, Homo, Biseksueel en Transgender. Naast LHBT wordt ook vaak de afkorting **LHBTI** gebruikt. De I staat voor Intersekse, dat verwijst naar de ervaringen van mensen die geboren zijn met een lichaam dat niet past binnen de normatieve definities van man en vrouw. Intersekse gaat níét over seksuele oriëntatie of genderidentiteit maar over sekse. Omdat er nog niets bekend is over de situatie van intersekse personen binnen migranten- en vluchtelingengemeenschappen is hierover geen informatie opgenomen in deze handreiking.

Migranten- en vluchtelingenorganisatie: organisatie voor en door mensen die een vluchtelingen- of migrantenachtergrond hebben. Het gaat dus om 'zelforganisaties'. Migranten- en vluchtelingenorganisaties zijn ook te beschouwen als burgerinitiatief.

Seksuele- en genderdiversiteit: de diversiteit onder mensen wat betreft seksuele voorkeur (hetero, lesbisch, homo, bi etc.) en genderidentiteit.

Schadelijke traditionele praktijken: een verzamelterm voor vormen van onderdrukking en geweld tegen kinderen (vooral meisjes) en vrouwen die voortkomen uit traditie, cultuur, religie of bijgeloof. Deze geweldsvormen worden gepleegd en actief gedoogd door de ouders of familie van het slachtoffer of door religieuze en gemeenschapsleiders. Ze genieten de instemming van de meerderheid in de gemeenschap of zelfs de staat. Hierdoor kunnen ze lang voortbestaan en worden ze van generatie op generatie overgedragen.

Sleutelfiguren of sleutelpersonen: mensen uit een gemeenschap die een verbindende rol spelen tussen de leden van de gemeenschap en tussen de gemeenschap en de Nederlandse instanties. Het zijn mannen en vrouwen die als vrijwilliger of professional, al dan niet verbonden aan een zelforganisatie, een (informeel) leidende rol vervullen in hun gemeenschap.

Transgender: een verzamelnaam voor een diverse groep mensen bij wie de hokjes man en vrouw niet (helemaal) overeenkomen met hun lichamelijke situatie. Het gaat onder meer om:

- (1) mensen die zich een meisje/vrouw voelen maar het lichaam hebben van een jongen/man (transvrouwen),
- (2) mensen die zich een jongen/man voelen, maar het lichaam hebben van een meisje/vrouw (transmannen),
- (3) mensen die zich zowel man als vrouw voelen, ertussenin of geen van beide.

Deze laatste groep wordt ook wel 'non-binair' genoemd.

Travestie of crossdressing: mensen die het fijn vinden om zich te kleden als de andere sekse, af en toe of regelmatig.

Verdrag van Istanbul: dit verdrag is door de Raad van Europa opgesteld inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. In 2012 is het verdrag door Nederland ondertekend. Het Verdrag van Istanbul verplicht overheden maatregelen te treffen gericht op het voorkomen van geweld, het beschermen van slachtoffers en het berechten en bestraffen van daders. Bron: www.huiselijkgeweld.nl (2015)

Vrouwelijke genitale verminking: een ingreep aan de uitwendige geslachtsorganen zonder dat daar een medische noodzaak voor is. Hierbij wordt een deel of het geheel van de vrouwelijke genitaliën weggesneden, of soms dichtgenaaid. Deze meestal onherstelbare meisjesbesnijdenis gebeurt door vrouwen. De slachtoffers zijn meestal tussen de 4 en 12 jaar. De reden voor de verminking is om de kuisheid van meisjes te garanderen zodat zij een goede huwelijkskandidaat zijn. Soms vindt men het mooier. Vrouwelijke genitale verminking is een vorm van kindermishandeling.

Zelfbeschikking: de autonomie om als individu zelfstandig keuzes te maken over leefstijl, levenspartner, kinderen krijgen en opleiding en werk. Iedereen maakt belangrijke keuzes in overleg met anderen, zoals ouders, familie of echtgenoot. Niet iedereen in Nederland kan in vrijheid (of na overleg) zelf kiezen hoe hij/zij wil leven. Vooral jongeren maken onder druk van anderen keuzes waar ze niet (volledig) achter staan. Soms hebben zij zelfs niks te kiezen omdat hun ouders of andere familieleden hen (met geweld) dwingen om bijvoorbeeld te trouwen.

Bronnen

Amnesty International (2015) Uit: De encyclopedie van de mensenrechten.

Bakker, H. e.a. (2010) *Met verstand van zaken. Handreiking voor de vrouwenopvang bij de aanpak van Eergerelateerd geweld.* Amersfoort: Federatie Opvang.

Bakker, H. (2016) Wat zijn schadelijke traditionele praktijken? Utrecht; Movisie.

Bakker H., & Storms, O. (2016). Factsheet De Meldcode bij (vermoedens van) eergerelateerd geweld. Utrecht: Movisie.

Bellaart, H. (2017) Diversiteitsproof werken begint met erkennen dat je niets van een ander weet. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS).

Bellaart, H., Day M. & Hamdi, A. (2017) Wijkteams en diversiteit: Hoe wijkteams inspelen op etnisch-culturele diversiteit. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS)

Bellaart, H., Achachah, J. & Badou, M. (2019) *Duurzame bruggen bouwen. Onderzoek naar de samenwerking tussen lokale migrantenorganisaties en formele instellingen.* Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS).

Daru, S. (2015) Internationale verplichtingen bij aanpak huiselijk geweld. Utrecht: Movisie.

Daru, S., Mejdoubi, J., de Vaan, K., & Visser, A. (2016) Aandacht voor gender maakt de aanpak van huiselijk geweld effectiever Wat doet de gemeente? Movisie, Atria & Regioplan.

Daru, S., Mejdoubi, J., de Vaan, K., & Visser, A. (2016) Huiselijk geweld verklaard vanuit genderperspectief: literatuurstudie Movisie, Atria & Regioplan.

Dirven, H., Hartgers, M., Herbers, D., & Wielenga-van der Pijl, L. (2018) *Emancipator monitor 2018.* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Felten, H. & Bakker, H. (2015) Eergerelateerd geweld en seksuele diversiteit Utrecht: Movisie.

Felten, H. & Boss, E. (2017) LHBT-emancipatie: feiten en cijfers op een rij. Utrecht: Movisie.

Felten, H. & Taouanza, I. (2018) Wat werkt bij het verminderen van discriminatie? Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS).

Ferwerda, H. & Leiden, I. van (2005) *Eerwraak of eergerelateerd geweld? Naar een werkdefinitie,* Arnhem: Beke.

Flying team against violence. (2012) Toolkit tegen geweld. Aanpak eergerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating. Utrecht: Movisie.

Frouws B., Wils, J., & Coenen, L. (2010) *Met samenwerking aan het werk Onderzoek naar samenwerking met Migranten- en vluchtelingenorganisaties*. Eindrapport; Research voor Beleid; 2010 Een onderzoek in opdracht van Ministerie voor Wonen, Wijken en Integratie.

Hamdi, A., van Kapel, M., & Bellaart, H. (2017) Bereikt en geholpen: verkenning maatschappelijk rendement van Schilderswijk Moeders. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS).

Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Utrecht, Movisie.

Haterd, J., Poll, A., Felten, H., Vos, R., & Bellaart, H. (2010). *Naar interculturele competentieprofielen in het preventieve en ontwikkelingsgericht jeugdbeleid*. Utrecht: Nederlands Jeugd instituut.

Hoof, J. van (2016) *Intersekse: 10 keer vraag en antwoord*. Utrecht: Movisie & NNID.

Kuyper, L., Idema, J. & Keuzenkamp S. , 2013 *Towards Tolerance Exploring changes and explaining differences in attitudes towards homosexuality in Europe*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kuyper, L. (2016) *LHBT -monitor 2016*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kuyper, L. (2017) *Transgenderpersonen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

Koçak, S. & Jonkman, H. (2016) Een verkenning over sociale wijkteams en diversiteit: Hoe bereikt een wijkteam migrantengroepen? Utrecht: Movisie.

Merens A. & Brakel, M. van den (2014) *Emancipatiemonitor 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Pierik, C., Boote, M. & Hoof, J. van (2015) De kastdeur op een kier: seksuele- en genderdiversiteit in Nederland. Utrecht: Movisie

Ponzoni, E. (2016) *Windows of understanding: broadening access to knowledge production through participatory action research*. Qualitative Research, 16(5), 557-574.

Sterckx, L., Dagevos, J., Huijink, W. & Lisdonk, J. van (2017) *Huwelijksmigratie in Nederland. Achtergronden en leefsituatie van huwelijksmigranten*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Colofon

Auteurs: Hilde Bakker en Hanneke Felten, Movisie

Met dank aan: Ahmet Azdural (IOT), namens het Consortium Zelfbeschikking, partner in de Alliantie Verandering van Binnenuit. Daarnaast aan: Saskia Daru (gemeente Haarlem), Nynke Weinreich (gemeente Haarlem), Wendy Springer (gemeente Gorinchem), Kerstin Leidorf (VNG), Stefan Carr (gemeente Amsterdam), Floortje Lauriks (gemeente Amsterdam), Anneke Voeten (gemeente Nijmegen), Shantie Jagmohansingh (gemeente Rotterdam), Maryem Mansouri (gemeente Rotterdam), Hans Bellaart (Verwey Jonker instituut), Else Boss (Movisie), Charlot Pierik (Movisie), en Joline Verloove (Movisie).

Eindredactie: Paul van Yperen, Movisie

Fotoredactie: Dianne van der Velden, Movisie

Maart 2019

© Alliantie Verandering van Binnenuit. Gedeeltelijke overname van teksten is alleen toegestaan met bronvermelding

Downloaden: www.movisie.nl

Deze publicatie is tot stand gekomen dankzij financiering van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Zelfbeschikking

Meerwaarde

Rollen

Stappen

Voorbeelden

Hulp

Inleiding

Bronnen